

Nüfus Hizmetleri Kanununda Yapılan Son Değişiklikler^(*)

Recent Amendments to the Population Services Law

Ali DEMİRBAŞ (**)

Öz:

19.10.2017 tarih ve 7039 sayılı Kanun ile 25.4.2006 tarih ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nda birtakım değişiklikler yapılmıştır. Örneğin, çocuğa ad verilmesinde sınırlama getirilmesi; çocuğun ve kadının soyadına ilişkin bazı yenilikler; nüfus kayıtlarının düzeltilmesi için aynı konuda tekrar dava açma hakkının verilmesi; soyadı değişikliğine ilişkin idareye tanınan yetkiler dikkat çeken değişikliklerden bazılarıdır.

Söz konusu değişiklikler ile nüfus hizmetlerinin daha etkin ve verimli şekilde yerine getirilmesi sağlanacaktır. Bununla birlikte, söz konusu değişiklikler yeterli değildir. Söz gelişi halihazırda kadının soyadı ve çocuğun soyadı çokça tartışılan ve yargı kararlarına konu olan meselelerdir. Soyadına ilişkin düzenlemelerin dağınık oluşu bir başka meseledir. Tüm bu meseleler üzerinde tekrar düşünülmesi ve en uygun çözüm nedir arayışına gidilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan Nüfus Hizmetleri Kanun'da kısmi değişikliğe gidilmiş olması yaşanan sorunları tam olarak çözmeye yeterli değildir.

Çalışmada, 7039 sayılı Kanun ile Nüfus Hizmetleri Kanunu'nda yapılan değişikliklere dikkat çekilmiş, önemli görülen değişiklikler gerek teori gerek uygulama açısından incelenmiş ve bu değişikliklerin isabetli olup olmadıkları kritik edilmiştir.

Anahtar Kelimeler:

Nüfus Hizmetleri Kanunu, 7039 sayılı Kanun, Kadının Soyadı, Çocuğun Soyadı, Nüfus Kayıtlarının Düzeltilmesi, Soyadı Değişikliği.

(*) Makale hakem denetiminden geçmiştir.

Makale geliş tarihi: 13.07.2019 - Makale kabul tarihi: 09.08.2019.

Bu çalışma, 28-30 Haziran 2018 tarihleri arasında Venice International University bünyesinde Venedik'te düzenlenen ICPESS VENICE / ITALY 2018 adlı uluslararası kongrede sunulan "Nüfus Hizmetleri Kanunu'nda Yapılan Son Değişiklikler" başlıklı tebliğ esas alınmak suretiyle genişletilmiş şekilde kaleme alınmıştır.

(**) Dr. Öğr. Üyesi, İbn Haldun Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Öğretim Üyesi.

E-posta: eali.demirbas@ihu.edu.tr.

Orcid No: <https://orcid.org/0000-0001-8143-8036>.

Abstract:

Some amendments were made with the Law No. 7039 dated 19.10.2017 in the Population Services Law dated 25.4.2006 and numbered 5490. For instance, the limitations on the child's name; some novelties about the surname of the child and the woman; the right to sue again in the same context for the correction of population records; the authority granted to the administration on the surname change are some of the noteworthy changes.

These changes will ensure that population services are performed more effectively and efficiently. However, these changes are not sufficient. For example, surname of women and surname of children are the most debated issues that are subject to judicial decisions. It is another matter that the legal arrangements regarding the surname are scattered. All these issues need to be rethought and searched for what is the most appropriate solution. In this respect, partial amendment of the Population Services Law is not sufficient to fully solve the problems.

In the study, the changes made in the Population Services Law by Law No. 7039 were noted, and the important changes were examined both in terms of theory and practice and it was criticized whether these changes were right or not.

Keywords:

Population Services Law, Law No. 7039, Surname of Woman, Last Name of Child, Correction of Population Registers, Surname Change.

Giriş

Kişilerin doğumdan ölüme kadar kişisel ve medeni durumlarında meydana gelen değişikliklerin tespit edilmesi ve kütüklere yazılması başta olmak üzere nüfus hizmetlerine ilişkin usul ve esaslar 25.4.2006 tarih ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu¹ ile düzenlenmiştir. 19.10.2017 tarih ve 7039 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun² uyarınca Nüfus Hizmetleri Kanunu'nda birtakım değişikliklere gidilmiştir. Söz konusu değişikliklerden ad ve soyada ilişkin düzenlemeler, müftülere nikah memurluğu sıfatı tanınması, aynı konuda tekraren nüfus sicilinde değişiklik sağlayan düzeltme davasının açılabilmesi, e-Devlet uygulaması ve adres bildirimini bakımından getirilen kolaylıklar dikkat çekmektedir.

Yukarıda bahsi geçen değişikliklerin öngörüldüğü 7039 sayılı Kanunun genel gerekçesinde³ söz konusu düzenleme ile hangi amaçların güdüldüğüne temas edilmektedir. Buna göre, nüfus hizmetlerini daha etkili, kaliteli ve hızlı yürütmek, vatandaşın işlemlerini hızlandırmak ve memnuniyetini artırmak, bürokrasiyi azaltmak, mahkemelerin iş yükünü azaltmak, e-Devlet uygula-

¹ RG 29.4.2006, Sayı: 26153.

² RG 3.11.2017, Sayı: 30229.

³ <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss497.pdf>.

masını yaygınlaştırmak genel gerekçeye yansıyan amaçlardandır. Bu çerçevede sırasıyla, ad bakımından öngörülen değişiklikler, müftülere evlendirme memurluğu sıfatı verilmesi, aynı konuda kayıt düzeltme davası açılabilmesi, e-devlet uygulamasında ve adres bildiriminde getirilen kolaylıklar bu çalışmada ele alınan konu başlıklarını oluşturmaktadır.

I. Ad Bakımından Öngörülen Değişikler

Gerek özdad gerek soyadı, kişilik haklarının bir parçasıdır ve kullanılması zorunlu olan adlardır [SK⁴ m.1; SN⁵ m.1]. Diğer deyişle bir kişinin resmî adı, özadı ile soyadından oluşmaktadır.⁶ Esasında adın iki fonksiyonu bulunmaktadır. Ad, bir yandan kişiliğin ve bu bağlamda kişilik haklarının bir parçasını oluştururken diğer yandan toplum içinde ferdileştirme özelliği sayesinde hem ilgili kişiye hem kamuya yarar sağlamaktadır.⁷ Adın esaslı kısmını oluşturan⁸ soyadı, nesilden nesile intikal etmek suretiyle bir soya veya aileye bağlılığı ifade etmekle farklı aileye mensup bireyleri birbirinden ayırt etmeye yaramaktadır.⁹ Özad ile de kişilerin özellikle aile bireylerinin birbirinden ayırt edilmesi sağlanmaktadır.¹⁰ Bu bilgiler ışığında 7039 sayılı Kanun ile ad bakımından getirilen değişiklikler aşağıda incelenmiştir.

⁴ 21.6.1934 tarih ve 2525 sayılı Soy Adı Kanunu (RG 2.7.1934, Sayı: 2741).

⁵ 24.12.1934 tarih ve 2/1759 sayılı Soyadı Nizamnamesi (RG 27.12.1934, Sayı: 2891).

⁶ HÜRLIMANN-KAUP, Bettina / SCHMID, Jörg, Einleitungsartikel des ZGB und Personenrecht, 3. Auflage, Schulthess, Zürich, 2016, N. 699 [BGE 120 III 60 ff. (61), E. 2a].

⁷ HÜRLIMANN-KAUP / SCHMID, N. 697-699.

⁸ HÜRLIMANN-KAUP / SCHMID, N. 700.

⁹ HÜRLIMANN-KAUP / SCHMID, N. 700; OĞUZMAN, M. Kemal / SELİÇİ, Özer / OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe, Kişiler Hukuku, 17. Bası, Filiz, İstanbul, 2018, s. 114-115; DURAL, Mustafa / ÖGÜZ, Tufan, Türk Özel Hukuku, Cilt II, Kişiler Hukuku, 19. Bası, Filiz, İstanbul, 2018, n. 824-825, 832; AKİPEK, Jale / AKINTÜRK, Turgut / ATEŞ, Derya, Türk Medeni Hukuku, Kişiler Hukuku, Cilt I, 14. Bası, Beta, İstanbul, 2018, s. 419, 424; ZEVKLİLER, Aydın / ACABEY, M. Beşir / GÖKYAYLA, K. Emre, Medeni Hukuk, 6. Baskı, Seçkin, Ankara, 2000, s. 373; ERMAN, Hasan, Medeni Hukuk Dersleri, 6. Bası, Der, İstanbul, 2016, s. 177; HELVACI, Serap, Gerçek Kişiler, 8. Bası, Legal, İstanbul, 2017, s. 174; HELVACI, Serap / ERLÜLE, Fulya, Medeni Hukuk, 5. Bası, Legal, İstanbul, 2018, s. 103; BAYGIN, Cem, Soybağı Hukuku, Onikievha, İstanbul, 2010, s. 97; AKKAYAN YILDIRIM, Ayça, Evlilik Dışı Çocuğun Soyadı ve 02.07.2009 Tarih 2005/114 E. 2009/105 K. Sayılı Anayasa Mahkemesi Kararının Bu Bağlamda Değerlendirilmesi, Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan, Cilt I, Onikievha, İstanbul, 2010, s. 69; PÜRSELİM ARNING, Hatice Selin, Türk, Alman ve İsviçre Milletlerarası Özel Hukuklarında Ad, Adalet, Ankara, 2014, s. 15, 21-22; ERDOĞAN, İhsan / KESKİN, A. Dilşah, Türk Medeni Hukuku, Gazi, Ankara, 2018, s. 269.

¹⁰ HÜRLIMANN-KAUP / SCHMID, N. 700, 714; OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, s. 114-115; DURAL / ÖGÜZ, Cilt II, n. 824-825, 828; AKİPEK / AKINTÜRK / ATEŞ, s. 419-

A. Kadının Soyadı Bakımından Öngörülen Değişiklikler

7039 sayılı Kanun ile kadının soyadı bakımından Nüfus Hizmetleri Kanunu'na yeni bir madde (ek m.3) eklenmiş, iki halde, Mahkeme'den talepte bulunmaya gerek kalmadan doğrudan Nüfus Müdürlüğü'ne müracaat ile işlem yapabilme kolaylığı getirilmiştir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, evli kadının münhasıran bekarlık soyadını kullanabilmesi meselesi bu çalışmanın kapsamını aşmaktadır. Ancak, getirilen kolaylıklarla bağlantı kurabilmek için evli kadının kocasının soyadı ile birlikte önceki soyadını da kullanabilmesine ve ayrıca boşanma (ve iptal) kararı sonrasında boşanan kadının eski kocasının soyadını taşıyabilmesine kısa da olsa değinmek gerekmektedir. Yine söz konusu değişikliklerin yetersizliğini ortaya koyabilmek için evli kadının münhasıran bekarlık soyadını kullanabilmesi meselesine de çalışmanın kapsamıyla sınırlı olarak değinmekte fayda bulunmaktadır.

Hukukumuzda kadın, evlenmekle kocasının soyadını almaktadır; ancak evlenme esnasında evlendirme memuruna veya evlenme sonrasında nüfus idaresine yazılı müracaatla kocasının soyadı önünde önceki soyadını¹¹ da kullanabilmektedir (TMK m.187). İşte bu şekilde kocasının soyadı ile birlikte önceki soyadını da taşıyan evli kadının, ilerleyen süreçte evlilik öncesi soyadını artık kullanmak istememesi yani sadece kocasının soyadını kullanmak istemesi halinde artık mahkeme kararı gerekmemekte, nüfus müdürlüğüne müracaatla gerekli işlem yapılabilmektedir (NHK ek m.3). Örnekleyecek olursak, İnci Yılmaz ile Bekir Gümüş evlenirler ve kadın önceki soyadı ile birlikte kocasının soyadını taşımaya başlar: İnci Yılmaz Gümüş. Daha sonra kadın, evlenmeden önceki soyadını kullanmaktan vazgeçerek sadece kocasının soyadını kullanmak ister ve nüfus müdürlüğüne müracaat ile sadece kocasının soyadını taşımaya başlar: İnci Gümüş.

Yine hukukumuzda boşanan kadın, kural olarak boşandığı kocasının soyadını taşıyamaz; evlenmeden önceki soyadını yeniden alır (TMK m.173/I).

420; ABİK, Yıldız, Kadının Soyadı ve Buna Bağlı Olarak Çocuğun Soyadı, Seçkin, Ankara, 2005, s. 31; ÖZEN, Burak, Soyadının Soybağı Yoluyla Kazanılması ve Bu Yolla Kazanılan Soyadında Değişiklik Yapılması, MÜHF - HAD, Cilt: 16, Sayı: 3-4, 2010, s. 173; PÜRSELİM ARNING, s. 21, 38; ÖZDEMİR, Hayrunnisa, Türk ve İsviçre Medeni Hukukunda Ad Üzerindeki Hak ve Korunması, AÜHFD, Cilt: 57, Sayı: 3, 2008, s. 563-565.

¹¹ Bu bağlamda kadının önceki soyadı, yani evlenme esnasında taşıdığı soyadı olarak, somut olaya göre, babasının soyadı; evlat edinenin soyadı; dul idiyse, ilk kocasının soyadı; TMK m.173 II uyarınca eski kocasının soyadı olasılık dahilindedir (bkz. DURAL / ÖGÜZ, Cilt II, n. 875).

Boşanan kadın ancak mahkeme kararıyla boşandığı kocasının soyadını taşımaya devam edebilir. Bu kullanım için kadının, mahkemeden talepte bulunması, menfaatinin bulunması ve eski kocanın bundan zarar görmeyeceğini ispatlaması gerekir (TMK m.173/II). Ne var ki, soyadı kullanılan eski koca, şartların değişmesine bağlı olarak mahkemeden bu iznin kaldırılmasını isteyebilir¹² (TMK m.173/III). İşte bu şekilde boşandığı eşinin soyadını kullanma izni alan kadının, ilerleyen süreçte artık eski kocasının soyadını kullanmak istemeyip evlenmeden önceki soyadına dönmek istemesi halinde artık mahkeme kararı gerekmemekte, nüfus müdürlüğüne müracaatla gerekli işlem yapılabilmektedir (NHK ek m.3). Örnekleyecek olursak, İnci Yılmaz ile Bekir Gümüş evlenirler ve kadın kocasının soyadını taşımaya başlar: İnci Gümüş. Daha sonra çiftler boşanırlar ve kadın mahkeme kararıyla boşandığı eşinin soyadını muhafaza eder: İnci Gümüş. Bir süre sonra kadın, evlenmeden önceki soyadını kullanmak ister ve nüfus müdürlüğüne müracaat ile evlenmeden önceki soyadını taşımaya başlar: İnci Yılmaz.

Kuşkusuz bahsi geçen değişiklikler sayesinde mahkemelerin iş yükü azalmakta ve ilgili kişilere kolaylık sağlanmaktadır. Ne var ki, kadının soyadı meselesi çokça tartışılan, etraflı bir meseledir. Bu düzenleme ile kadının soyadı bakımından sadece iki hususta kolaylık getirilmekte, kadının soyadı meselesine bir çözüm getirilmemektedir. Başlı başına birçok çalışmanın konusunu oluşturan ve toplu bir çözüm bekleyen kadının soyadı meselesi ise esasen bu çalışmanın sınırlarını aşmaktadır. Ancak şu kadarını belirtelim ki, bireysel başvuru üzerine 2013 yılında verdiği bir kararında Anayasa Mahkemesi, TMK m.187 hükmünün AY m.17'de güvence altına alınan kişinin manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkını ihlal ettiğine hükmetmiştir.¹³ Anayasa Mahkemesi'nin bu yönde başkaca kararları da bulunmaktadır.¹⁴ Anayasa Mahkemesi'nin bu görüş değişikliğini takiben Yargıtay da aksi yöndeki görüşünden dönmüş ve evlilik birliği devam ederken kadının, bekarlık soya-

¹² Bu konuda eski kocaya veto hakkı tanıyan (kocanın, bu veto hakkı sayesinde soyadını metaya çevirme imkanı sağlaması nedeniyle) hükmün ve kocanın veto hakkının iptali istemini reddeden AYM tavrının eleştirisi için bkz. SEROZAN, Rona, Anayasa Mahkemesi'nin Yeni Medeni Kanun Kurallarına İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi, Anayasa Mahkemesinin Medeni Hukuka İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumu, 21 Mayıs 2012, Onikilevha, İstanbul, 2013, s. 154.

¹³ AYM, 19.12.2013, 2013/2187 (RG 7.1.2014, Sayı: 28875).

¹⁴ Örnek olarak bkz. AYM, 6.3.2014, 2013/4439 (RG 25.4.2014, Sayı: 28982); AYM, 16.4.2015, 2014/5836 (RG 11.7.2015, Sayı: 29413).

dını kullanabileceğini kabul etmiştir.¹⁵ Doktrinde de TMK m.187 hükmünün eşitlik ilkesi ile çatıştığı haklı olarak belirtilmekte ve yargı kararları kritik edilmektedir.¹⁶

Belirtelim ki, mehz İsviçre hukukunda da 2013 yılına kadar aile soyadı olarak esasen kocanın soyadı geçerli olmaktadır¹⁷ (Art.160 Abs.ZGB). Ancak, İsviçre Medeni Kanunu'nda 30.9.2011 tarihinde yapılan ve 1 Ocak 2013 tarihinde yürürlüğe giren revizyonla birlikte artık İsviçre hukukunda eşler, resmi soyadı olarak eşlerden birinin bekarlık soyadını aile soyadı olarak kullanabilmektedirler. Örneğin 2014 yılında 782 çift kadının bekarlık soyadını, 29921 çift ise erkeğin bekarlık soyadının aile soyadı olarak seçmişlerdir.¹⁸ Bu durumda, her iki eş ve çocuklar seçilen soyadını taşımaktadırlar. Ancak eşler, evlilik öncesi soyadlarını muhafaza etme yolunu da seçebilmektedirler. Bu durumda çocuklar, aşağıda ele alınacağı üzere (Bölüm I C), evlenme esnasında hangi ebeveynin bekarlık soyadı kararlaştırılmış ise sadece onun bekarlık soyadını taşımaktadırlar¹⁹ (Art.160 ZGB).

Mehaz İsviçre hukukunda yaşanan bu gelişmeler de dikkate alınarak, kadının evlenmekle isteği dışında soyadının değişmesinin önüne geçilmesi isabetli bir değişiklik olacaktır. Dolayısıyla, geline nokta yasal bir değişikliğe gitmek faydalı olacaktır ve bu yönde bir değişiklik şu an yaşanmakta olan yasal çerçeve - uygulama çatışmasına son verecektir.

¹⁵ Bkz. YHGK, 30.9.2015, E. 2014/2-889, K. 2015/2011 (www.kazanci.com.tr).

¹⁶ Bkz. NOMER, Haluk N., Avrupa Birliği'ne Üye Devletlerde ve Türkiye'de Evlenen Kadının ve Ortak Çocuğun Soyadı, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Sayı: 2, 2002, s. 421-450; ÇAKIRCA, Seda İrem, Kadın Erkek Eşitliği Açısından MK m.187'nin Değerlendirilmesi, Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan, Cilt I, İstanbul 2010, s. 703-748; HELVA-CI, Serap / KOCABAŞ, Gediz, Fransız, Alman, İsviçre ve Türk Hukuklarında Kadının Soyadı, MÜHF - HAD, Cilt: 21, Sayı: 2, 2015, s. 633-641; OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe, Soyadı ve ile İlgili İsviçre Medeni Kanunu'nda 2013 Yılında Yürürlüğe Giren Değişiklikler ile Türk Hukukundaki Durumun Karşılaştırılması, MÜHF - HAD, Cilt: 22, Sayı: 3, 2016, s. 2024; ORUÇ, Murat, Evli Kadının Münhasıran Bekarlık Soyadını Kullanabilmesi, TAAD, Cilt: 7, Sayı: 27, 2016, s. 451-465; BİRİNCİ UZUN, Tuba, Aile Soyadı Çıkmazı - Anayasa Mahkemesi'nin Çocuğun Soyadının Velayeti Kendisine Bırakılan Annesi Tarafından Değiştirilmesi Hakkındaki 25 Haziran 2015 Tarihli ve 2013/3434 Başvuru Sayılı Kararının İncelenmesi, Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 4, 2016, s. 113-117.

¹⁷ HAUSHEER, Heinz / GEISER, Thomas / AEBI-MÜLLER, Regina E., Das Familienrecht des Schweizerischen Zivilgesetzbuches, 5. Auflage, Bern 2014, N 07.04 (BGE 122 III 414). Eski ve yeni dönem itibarıyla eşlerin soyadına dair açıklamalar için bkz. aynı eser, N 07.03-07.07.

¹⁸ Bkz. HÜRLIMANN-KAUP / SCHMID, N 702, Fn. 103, Quelle: BFS, BEVNAT.

¹⁹ Açıklamalar için bkz. HAUSHEER / GEISER / AEBI-MÜLLER, N 07.01; HÜRLIMANN-KAUP / SCHMID, N 706.

B. Çocuğun Özadı Bakımından Getirilen Sınırlamalar

Yeni doğan çocuğun özadının belirlenmesi bakımından 7039 sayılı Kanun ile bazı sınırlamalar getirilmektedir. Esasında çocuğun özadını ana ve baba birlikte belirler (TMK m.339/V); ana ve babanın ölmesi veya velâyet haklarının kaldırılması hâlinde çocuğun özadı vasi tarafından belirlenir²⁰ (TMK m./445/II). Bununla birlikte, yeni düzenlemeye göre, çocuğa konulacak özad; üç adı geçmemelidir ve kısaltma barındırmamalıdır (7039 sayılı Kanun m.5 ile değişik NHK m.15/V). Yeni düzenleme öncesinde özadın belirlenmesi bakımından yasal olarak sayı sınırlaması bulunmamakla birlikte genel eğilim özadın en fazla iki isim şeklinde kullanılması yönünde olmuştur.²¹ İşte, yeni düzenleme ile birlikte bundan böyle kanuni temsilciler, en fazla üç ad olmak ve kısaltma barındırmamak kaydıyla çocuğun özadını kanun çerçevesinde serbestçe belirleyebileceklerdir. Bu hüküm değişikliği aşağıda ele alınacağı üzere eleştiriye açıktır.

Esasında ad; ayırt etme işlevine sahip olduğu gibi, toplumsal düzeni ve birliği sağlama işlevlerine de sahiptir.²² Ancak ad, haklı sebeplerin varlığı hâlinde mahkeme kararıyla değiştirilebilir (TMK m.27; Art.30 Abs.I ZGB 30). Böylece, adın değişmezliği kuralı kanun hükmü ile teminat altına alınmıştır. Esasen hukuk ve işlem güvenliği, bu kuralı zorunlu kılmaktadır.²³ Bu bakımdan, özadın belirlenmesini kamu düzeni ile ilişkilendirmek mümkündür. Buradan hareketle gerek resmî işlemlerde gerek sosyal hayatta isim kargaşasına sebebiyet verilmemesi savunulabilir. Bununla birlikte, Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası ve gelişen teknoloji sayesinde resmî işlemlerde kişilerin ayırt edilmesi artık çok daha kolaydır. Kaldı ki, bu sınırlama ile öz adın en fazla üç ad olabileceği öngörülmekte, isim kargaşasını önlemeye yönelik bir adım atılmamaktadır. Bu nedenle, bahsi geçen sınırlamanın yerindeliği tartışılır niteliktedir. Zira söz konusu düzenlemeye göre, sözgelisi “İnci Su Peri” isminde sorun görünmezken, “İncisu Peri Ece” isminde sorun yaşanabilecektir. Son hâlde, İncisu ismi tek isim midir bitişik iki isim midir,

²⁰ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, s. 125; DURAL / ÖĞÜZ, Cilt II, n. 848-849.

²¹ PÜRSELİM ARNING, s. 13.

²² AKİPEK / AKINTÜRK / ATEŞ, s. 418; PÜRSELİM ARNING, s. 21-23; ABİK, s. 47-50; HÜRLIMANN-KAUP / SCHMID, N. 699.

²³ BSK ZGB I- STECK in HONSELL, Heinrich / VOGT, Nedim Peter / GEISER, Thomas (Hrsg.), Basler Kommentar zum Zivilgesetzbuch I (Art.1-456 ZGB), 5. Auflage, Helbing Lichtenhahn, Basel, 2014, Art.30 ZGB N 1 (BGE 108 II 162).

tartışmaya açıktır. Bu örnekte İncisu ismini tek isim olarak kabul etmek gerekir. Ne var ki, çocuğa konulacak adın kısaltma barındırmaması (NHK 15 V) gereğinden hareketle İncisu isminin ancak ayrı yazılabileceği de savunulabilir. Uygulamanın bu şekilde cereyan etmesi muhtemeldir. Uygulama bahsi geçen şekilde gerçekleşmese bile İncisu isminin İnci Su şeklinde ayrı olarak yazılması istenildiğinde, verilen örnekte bu sefer en fazla üç ad kuralı aşılarak dört ad söz konusu olacaktır. İki'den fazla adın kullanılması yaygın olmamakla birlikte bu düzenleme, uygulamada sorunlara ve kişisel huzursuzluklara gebe görünmektedir. Neden böyle bir sınırlama getirildiğine dair gerekçede herhangi bir açıklama da bulunmamaktadır.

C. Çocuğun Soyadı Bakımından Öngörülen Değişiklikler

7039 sayılı Kanun'da, babalık hükmü ile soybağı kurulan evlilik dışı çocukların soyadına ilişkin bir değişiklik öngörülmektedir. Ancak konuya geçmeden önce, evlilik içinde ya da evlilik dışında doğan çocukların kimin soyadını alacağına temas etmekte fayda bulunmaktadır. Bunu takiben, evlilik dışında doğan çocuğun tanıma işlemi ya da babalık hükmü ile babası arasında soybağı ilişkisi kurulması halinde babanın soyadını taşıması ve bu bağlamda 7039 sayılı Kanun ile öngörülen değişiklik ele alınacaktır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, evlilik içinde doğan çocuk, soybağı yoluyla aile soyadı olarak babanın soyadını alır (TMK m.321, 187; SN m.15; NHKY m.22).²⁴ Evlilik dışında doğan çocuk ise, annenin soyadını taşır. Bu son kural, TMK m.321/I/c.1 hükmünde öngörülen “*evli değilse ananın*” ibaresinin AYM tarafından iptal edilmesi sonrasında da geçerlidir. Şöyle ki, söz konusu iptal kararı öncesinde TMK m.321/I hükmü, “*Çocuk, ana ve baba evli ise ailenin; evli değilse ananın soyadını taşır. Ancak, ana önceki evliliğinden dolayı çifte soyadı taşıyorsa çocuk onun bekârlık soyadını taşır.*” şeklindeydi. 743 sayılı mülga “Türk Kanunu Medenisi” m.312 hükmü ise “*Babaya nisbeti babalık hükmü ile veya tanınmak suretiyle taayyün eden çocuk, babanın aile ismini taşır...*” şeklindeydi. Söz konusu iptal kararında bu maddelerin yanı

²⁴ “Çocuk, ana ve baba evli ise ailenin... soyadını taşır.” (TMK m.321); “Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır...” (TMK m.187); “Evlilik devam ederken ... doğan çocuklar babalarının soyadını taşırlar.” (SN m.15); “Evlilik içinde ... doğan çocuklar ... babanın soyadını alır...” (NHKY m.22); “Evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır.” (TMK m.285); “Evlilik dışında doğan çocuk, ana ve babasının birbiriyle evlenmesi hâlinde kendiliğinden evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olur.” (TMK m.292).

sıra NHK m.28/IV ve SN m.15 hükümlerine de değinildikten sonra “... tanıma işleminin varlığı veya babalık hükmü verilmiş olması durumunda evlilik içi veya evlilik dışı doğmuş olmanın çocukların hukuksal statüsünde bir farklılığa yol açması kabul edilemez. ... tanıma işleminin varlığına veya babalık hükmü verilmiş olmasına rağmen çocuğun babasının soyadını alabilmesini engelleyen itiraz konusu “... evli değilse ananın...” ibaresi, Anayasanın 10., 11. ve 41. maddelerine aykırıdır” denilerek çoğunluk kararıyla söz konusu ibare hakkında iptal kararı verilmiştir.²⁵ Böylece, evlilik içinde doğan çocuklar gibi evlilik dışında doğup da tanıma veya babalığa hüküm kararı ile soybağı kurulan çocukların da babanın soyadını herhangi bir engel olmadan alabilmesi sağlanmak istenmiştir. Gerçekten de iptal kararı öncesinde “evli değilse ananın” ibaresi; evlilik dışında doğan çocuğun, baba tarafından tanınma ya da babalık hükmü verilmesi neticesinde aralarında soybağı ilişkisi kurulmuş olsa bile babanın soyadını taşımasını engelleyici nitelikteydi.²⁶ Peki söz konusu iptal kararı sonrasında evlilik dışında doğan çocuk kimin soyadını alacaktır? “Evlilik dışında doğan çocuklar, annelerinin soyadını alırlar...”²⁷ şeklindeki SN m.15 hükmü ve “Evlilik dışında ... doğan ... çocuk; ... anasının soyadı ... ile tescil edilir.” şeklindeki NHKY m.23/I hükmü karşısında, AYM’nin iptal kararı sonrasında da evlilik dışında doğan çocuk, annenin soyadını alacaktır. Nitekim doktrinde, iptal kararının uygulanacak esaslar bakımından bir yenilik getirmediği haklı olarak ifade edilmektedir.²⁸

²⁵ AYM, 2.7.2009, E. 2005/114, K. 2009/105 (RG 7.10.2009, Sayı: 27369). Kararın eleştirisi için bkz. AKKAYAN YILDIRIM, s. 83, 88; AYAN, Serkan, Anayasa Mahkemesi Kararları ve Çocuklar ile Kadının Soyadına İlişkin Değişiklik Tasarısı Taslağı Işığında Soyadının İlk Kez Edinilmesi, Kendiliğinden Değişmesi ve Değiştirilmesi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 4, 2012, s. 28-29. Karş. AKINTÜRK, Turgut / ATEŞ, Derya, Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku, Cilt II, 21. Bası, Beta, İstanbul, 2019, s. 394.

²⁶ AKINTÜRK / ATEŞ, s. 394; BAYGIN, Cem, Kan Bağına Dayanan Soybağı, AÜEHFD, Cilt: 6, Sayı: 1-4, 2002, s. 279 (Yazar, haklı olarak hükmü eleştirmiştir); ÖZEN, 177; PÜRSELİM ARNING, s. 65.

²⁷ 25.3.2009 tarih ve 2009/14848 sayılı Soyadı Nizamnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tüzük m.4 ile değişik SN m.15: “Evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğan çocuklar babalarının soyadını taşırlar. Evlilik dışında doğan çocuklar, annelerinin soyadını alırlar. Ancak, ana önceki evliliğinden dolayı çift soyadı taşıyorsa, çocuk onun bekarlık soyadını taşır. Evlilik dışında doğmuş çocuklar, ana ve babanın birbirleri ile evlenmesi veya babalarının tanınması ya da hakimin babalığa karar vermesi ile babanın soyadını alır.”

²⁸ Bkz. DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ, Tufan / GÜMÜŞ, Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku, 14. Bası, Filiz, İstanbul, 2019, n. 1644; ÖZDEMİR, Hayrunnisa / RUHİ, Ahmet Cemal, Çocuk Hukuku ve Çocuk Hakları, Onikilevha, İstanbul, 2016, s. 801-802.

Yukarıda ifade edilen şekilde evlilik dışında doğup da annenin soyadını alan çocuğun sonradan baba tarafından tanınması ya da mahkeme kararı ile soybağı kurulması halinde çocuğun soyadında bir değişiklik olacak mıdır? Diğer deyişle, bu durumda çocuk annenin soyadını taşımaya devam edecek midir yoksa babanın soyadını mı alacaktır? 7039 sayılı Kanun ile değişiklik yapılmadan önce konuya ilişkin NHK m.28/IV hükmü, “*Tanınan çocuklar babalarının hanesine baba adı ve soyadı ile ... tescil edilir*” şeklindeydi. İşte çocuğun soyadı bakımından öngörülen söz konusu değişiklik ile birlikte tanınan çocuklar için var olan bu düzenleme genişletilmiş, babalığa hüküm kararı ile soybağı kurulan hallerde de çocukların, babalarının soyadını almaları açık kanuni düzenlemeye kavuşturulmuştur. Buna göre hükmün yeni hali, “*Taninan veya babalığa hüküm kararı ile soybağı kurulan çocuklar babalarının hanesine baba adı ve soyadı ile nakledilir.*” şeklinde olmuştur (7039 sayılı Kanun m.7 ile değişik NHK m.28/IV). Nitekim Yönetmelikte ve Nizamnamede gerek tanıma gerek babalık hükmü halinde çocuğun, babanın soyadını alacağı açıkça belirtilmektedir. Şöyle ki, NHKY m.103/I hükmüne göre, “*Mahkemelerce babalığa hüküm kararı verilmesi hâlinde; çocuk daha önce anasının hanesinde kayıtlı ise başka bir belge veya ana ve babanın beyanı aranmaksızın mahkeme kararına dayanılarak çocuğun kaydı baba soyadı ile baba hanesine taşınır*”. NHKY m.109/I/b/c.1 hükmüne göre, “*Tanınan çocuk anasının bekarlık hanesinde kayıtlı ise; bu hanedeki kaydı kapatılarak, baba soyadı ile babasının hanesine tescil edilir*”. SN m.15/c.son hükmüne göre de “*Evlilik dışında doğmuş çocuklar, ana ve babanın birbirleri ile evlenmesi veya babalarının tanınması ya da hâkimin babalığa karar vermesi ile babanın soyadını alır*”. Dolayısıyla, Nüfus Hizmetleri Kanunu m.28/IV hükmünde bahsi geçen değişiklik yapılmış olmasaydı dahi anılan açık hükümler gereğince, babalık hükmü ile birlikte evlilik dışı çocuk, babanın soyadını taşımak zorunda olacaktı.²⁹ Böylece, NHK m.28/IV hükmünün, tanıma dışında babalık hükmünü de içerecek şekilde genişletilmiş olması, uygulama bakımından bir değişikliğe neden olmasa da mevzuattaki çelişkili durumun ortadan kalkmasını sağlamıştır. Bununla birlikte gerek tanıma gerek babalık hükmü neticesinde babası ile arasında soybağı ilişkisi kurulan çocuğun otomatik olarak babanın soyadını taşımaya başlaması üzerinde de düşünmek gerekir. Bunun yerine çocuğun somut olayda yararını dikkate alan daha esnek bir düzenleme-

²⁹ Bu yönde, bkz. ÖZEN, s. 180.

ye gidilmesi, somut olayın şartlarına göre annenin soyadını taşıma imkânı da tanınması daha isabetli olurdu.³⁰

Nitekim bireysel başvuru üzerine Anayasa Mahkemesi ve sonrasında Yargıtay, boşanma sonucunda velayet hakkı anneye verilen çocuğun soyadının, annenin soyadı ile bir olabileceği yönünde kararlar vermektedir. Şöyle ki, bireysel başvuru üzerine Anayasa Mahkemesi, SK m.4/II c.1 hükmünün iptal edildiğinden ve evlilik birliğinin sona ermesi halinde çocuğun soyadının akıbetine ilişkin kanunlarda özel bir düzenleme bulunmadığından hareketle, velayeti anneye verilen çocuğun soyadının annenin soyadı ile değiştirilmesi talebinin reddedilmesini velayet hakkının kullanılması kapsamında aile hayatına müdahale niteliğinde görmüş,³¹ çocuğun soyadını belirleme hakkının kadına tanınmamasını eşitliğe aykırı bulmuştur.³² Bu kararları takiben Yargıtay da benzer bir yaklaşımla ancak çocuğun üstün yararını da dikkate alarak, boşanma sonrasında velayet hakkı kendisine verilen annenin bu yöndeki talebine olumlu yanıt vermiştir.³³

Anayasa Mahkemesi'nin kararında çocuğun üstün yararına³⁴ hiç temas edilmediği görülmektedir. Bu durum haklı olarak eleştirilmiştir.³⁵ Zira çocuklara ilişkin düzenlemelerin yorumlanmasında asıl olan çocuğun yararadır.³⁶ Buna karşılık Yargıtay kararında çocuğun yararına temas edilmiş olması isabetli olmuştur. Ne var ki, velayet hakkının kimde olduğundan hareketle karar vermek yerine, istisnai bir yol olsa da TMK m.27 kapsamında haklı sebebe

³⁰ Olması gereken hukuk açısından bu yönde, bkz. AKKAYAN YILDIRIM, s. 83-89; ÖZEN, s. 180, dn. 30. Mevcut hukukî durumun ve AYM kararlarındaki yaklaşımın eleştirisi için ve annenin soyadına öncelik verilmesi yönünde, bkz. SEROZAN, Anayasa Mahkemesi, s. 148-151; SEROZAN, Rona, Medeni Hukuk, 8. Bası, Vedat, İstanbul, 2018, s. 482. Aynı hukuki sonucun düzenlendiği 743 sayılı mülga "Türk Kanunu Medenisi" m.312 hükmü üzerinde düşünülmesi, bu konuda hakime takdir hakkı tanınması gerektiğine dair evvelce gösterilen benzer bir yaklaşım için bkz. TEKİNAY, Selahattin Sulhi, Türk Aile Hukuku, 7. Bası, Filiz, İstanbul, 1990, s. 561.

³¹ Bkz. AYM, 25.6.2015, 2013/3434 (RG 2.10.2015, Sayı: 29490). Kararın eleştirisi için bkz. BİRİNCİ UZUN, s. 99-137.

³² Bkz. AYM, 11.11.2015, 2013/7979 (RG 24.12.2015, Sayı: 29572).

³³ Bkz. Yargıtay 2. HD, 9.4.2018, E. 2018/1306, K. 2018/4719 (www.lexpera.com.tr). Yargıtay'ın aksi yöndeki eski tutumunu iyi şekilde yansıtan kararı için bkz. YHGK, 19.6.2015, E. 2013/2352, K. 2015/1710 (www.lexpera.com.tr).

³⁴ Çocuğun yararı, değişen koşullar karşısında kanun koyucuların tanımlama getirmediği, somut olayın şartlarına göre değişiklik gösteren, bu nedenle de hakimin takdir alanına bırakılan bir kavramdır (ÖZDEMİR / RUHİ, s. 17).

³⁵ BİRİNCİ UZUN, s. 107.

³⁶ ÖZEN, s. 194.

dayanarak aynı sonuca ulaşılabilirdi. Bu bakımdan her iki mahkemenin kararı eleştiriye açıktır.³⁷

Esasen, TMK m.321 hükmünün mehazı niteliğindeki İsviçre Medeni Kanunu m.270 hükmü, 1 Ocak 2013 tarihinde yürürlüğe giren revizyonla birlikte değişikliğe uğramıştır. Bu değişiklikte birlikte İsviçre hukukunda, birbiriyle evli olan ana-babanın, ortak soyad taşımaları halinde çocuğun da bu ortak soyadını alması (Art.270 Abs.3 ZGB); farklı soyad taşımaları halinde ise (Art.160 Abs.1 ZGB) ana-baba evlilik ilişkisi kurulurken ortak çocuklar için hangi eşin bekarlık soyadını belirlemişlerse çocuğun, o eşin bekarlık soyadını alması hükme bağlanmıştır (Art.270 Abs.1 ZGB). Aynı düzenlemeye göre, evlilik dışında doğan çocuğun soyadı, velayet hakkının anada (ananın bekarlık soyadını alır), babada (babanın bekarlık soyadını alır), anada-babada birlikte (hangisinin bekarlık soyadını alacağını ana-baba birlikte kararlaştırır) veya hiçbirinde (ananın bekarlık soyadını alır) olmasına göre, sonradan velayette yapılacak değişikliklerin çocuğun soyadında bir değişikliğe neden olmayacağı şeklinde ayrı bir maddede düzenlenmiş (Art.270a ZGB), ayrıca on iki yaşını dolduran çocuğun soyadında değişikliğe gidilebilmesi için çocuğun rızasının alınması şartı getirilmiştir³⁸ (Art.270b ZGB).

Mehaz İsviçre hukukunda yaşanan bu gelişmeler de dikkate alındığında, çocuğun soyadı da dahil her yönüyle soyadı meselesinin bir bütün halinde ele alınması ve toplum beklentilerini karşılayacak yeni bir yasal değişikliğe gidilmesi haklı bir beklenti olacaktır.³⁹

Son olarak belirtmek gerekir ki, soyadına ilişkin mevzuatın dağınık oluşu, uygulamada yorum farklılığına ve kafa karışıklığına neden olması nedeniyle eleştiriye açıktır. Derli toplu, yalın bir düzenlemeye ihtiyaç bulunmaktadır.

³⁷ Bkz. DEMİRBAŞ, Ali, Boşanma Nedeniyle Velayeti Anneye Verilen Çocuğun Soyadı, Yargıtay Dergisi, Cilt: 45, Sayı: 3, 2019, s. 761. Çocuğun soyadı meselesine ilişkin çözüm önerileri için ayrıca bkz. aynı eser, s. 761-764. Ayrıca, çocuğun soyadının değiştirilmesinin kim tarafından istenebileceği tartışması için bkz. OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, s. 122-123; DURAL / ÖĞÜZ, Cilt II, n. 922-923; BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 101; ÖZEN, s. 193-194; BİRİNCİ UZUN, s. 108-112, 117; İŞINTAN, Pelin, Anayasa Mahkemesinin 8.12.2011 Tarihli Kararı Işığında Türk Hukukunda Velayet Hakkı Kendisine Verilmiş Kadının Çocuğun Soyadını Seçme Hakkı Mevcut mudur?, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı: 1, 2012, s. 273-275; BAŞOĞLU, Başak, Soybağının Çocuğun Soyadına Etkisi, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 1, 2017, s. 362-364.

³⁸ Konu hakkındaki açıklamalar için bkz. BSK ZGB I- BÜHLER, Art.270-270b ZGB N 7-8; HAUSHEER / GEISER / AEBI-MÜLLER, N 07.08; HÜRLIMANN-KAUP / SCHMID, N 706-706a.

³⁹ Bkz. DEMİRBAŞ, Ali, Boşanma Nedeniyle Velayeti Anneye Verilen Çocuğun Soyadı, Yargıtay Dergisi, Cilt: 45, Sayı: 3, 2019, s. 761.

D. Mahkeme Kararı Gerekmeksizin Ad Üzerinde Değişiklik

Hukukumuzda kural olarak ad değişikliği ancak haklı bir sebebin bulunması halinde mahkemenin kararı ile mümkün olmaktadır (TMK m.27). 7039 sayılı Kanun ile Nüfus Hizmetleri Kanunu'na eklenen geçici madde 8 ile bu kuralda bir değişikliğe gidilmemekle beraber, bazı hallerde ad değişikliğine geçici olarak imkân tanınmaktadır. NHK geçici m.8 ile getirilen bu düzenleme sayesinde, Soyadı Kanununun üçüncü maddesine aykırı soyadları⁴⁰ ile yazım ve imlâ hatası veya düzeltme işareti kullanılmamasından kaynaklanan anlam değişiklikleri bulunan ad ve soyadları, mahkeme kararı gerekmeksizin il veya ilçe idare kurulunun vereceği kararlarla bir defaya mahsus olmak üzere değiştirilebilmektedir. Bunun için kişinin iki yıl içinde yerleşim yerinin bulunduğu nüfus müdürlüğüne yazılı olarak başvurması gerekmektedir. Ayrıca, soyadı değiştirilen erkek ise, kendisi ile birlikte varsa karısının ve müracaat tarihinde ergin olmayan çocuklarının da soyadları düzeltilmektedir. Soyadı değiştirilen kadın ise kendisi ile birlikte varsa ergin olmayan evlilik dışı çocuklarının da soyadları düzeltilmektedir (NHK geçici m.8). Esasında bu düzenlemenin birden fazla yararı bulunmaktadır. Mahkemelerin iş yükünü azaltmak bunlardan bir tanesidir.⁴¹ Bu düzenleme sayesinde kişiler; parası olmadığı, dava açmaktan kaçındığı ve sair sebeplerle dava açmaktan kaçınarak mevcut ad ve soyadını kullanmaya devam etmek zorunda kalmayacaklardır. Ayrıca, masrafsız ve hızlı şekilde çözüme ulaşılacaktır. Nitekim değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihten bu yana mahkeme kararı gerekmeksizin bu sayede birçok kişi adında değişikliğe gitmiştir.⁴²

Halihazırda isim değişikliğine gidecek ve bu bağlamda özadının yanına ikinci bir isim ekletecek kişiler bu düzenlemeden yararlanamamakta, TMK m.27 gereğince dava açmaları gerekmektedir. Konu, kamu düze-

⁴⁰ SK m.3 hükmü, “Rütbe ve memuriyet, aşiret ve yabancı ırk ve millet isimleriyle umumi edep-
re uygun olmıyan veya iğrenç ve gülünç olan soy adları kullanılamaz.” şeklindedir.

⁴¹ Bkz. Genel gerekçe, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss497.pdf>.

⁴² Bkz. 21.7.2018 tarihli ve “Kanun değişince, nüfus müdürlüklerine koşular! ‘Ahmak, Çakal, Malak, Armut, Davul’” başlıklı Hürriyet Gazetesi haberi (<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/kanun-degisince-nufus-mudurluklerine-kostular-ahmak-cakal-malak-armut-davul-40904029>). Habere göre, değiştirilen bazı soyadları şöyledir: “Karakoyun, Top, Karpuz, Danabaş, Ördek, Kör, Camuz, Ahmak, Çakal, Malak, Armut, Davul”. Yine habere göre, düzeltilen özadlardan bazıları şöyledir: “Keser-Kevser, Fedme-Fadime, Erturun-Ertuğrul, Fiyaz-Feyyaz, Hebibe-Habibe, Vurkan-Furkan, Turğut-Turgut, Bünyami-Bünyamin, Birifan-Berivan, Buğlum-Buğlem, Müzüyen-Müzeyyen, Ristan-Rüstem, Yonis-Yunus”.

nini ve bu bağlamda adın değişmezliği ilkesini yakından ilgilendirmekle birlikte, sınırlı bir süre ile de olsa yeni bir düzenleme ile dava açmadan isim değiştirme/ekleme imkânı tanınması toplumsal beklentileri karşılayacaktır.

II. Müftülere Evlendirme Memurluğu Sıfatı Verilmesi

Geçerli bir evlilikten bahsedilebilmesi için evlenecek kişilerin, evlenme ehliyetine⁴³ sahip olmaları ve evlenmelerine yasal bir engel⁴⁴ bulunmaması (maddi şartlar) gerekli olduğu gibi, evlenmeye dair iradelerini aynı anda yetkili evlendirme memuru önünde açıklamaları da gerekmektedir (evlenme töreninin asli şekil şartları). Tarafların bu şekilde olumlu sözlü cevap verdikleri anda evlenme gerçekleşmiş olur (TMK m.142). Tarafların evlenmeye dair olumlu iradelerini aynı anda yetkili evlendirme memuru önünde açıklamamaları halinde ise evlenmenin yokluğu söz konusu olur.⁴⁵ Yani ortada bir evlilik ilişkisi bulunmaz. Evlenmenin kanunun belirttiği yerde yapılması, ergin iki tanığın törene katılması gibi tali nitelikteki diğer şekle aykırılıklar ise evlenmenin geçerliliğine etki etmezler⁴⁶ (TMK m.155).

Evlenmeye ilişkin düzenlemeler Türk Medeni Kanunu ile sınırlı değildir. Nüfus Hizmetleri Kanunu'nda ve Evlendirme Yönetmeliği'nde⁴⁷ de evlenmeye dair ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir. Konumuzu ilgilendiren

⁴³ Evlenme ehliyetine sahip olmak için on yedi yaşını doldurmuş olmak (kanuni temsilcinin izni gerekir), olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebebin bulunması halinde istisnaen on altı yaşını doldurmuş olmak (hakimin izni gerekir) ve ayırt etme gücüne sahip olmak gerekir (TMK m.124-128). Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, Cilt III, n. 243-278 vd; AKINTÜRK / ATEŞ, s. 62-71; HATEMİ, Hüseyin, Aile Hukuku, 7. Bası, İstanbul, Filiz, 2019, § 4, n. 1-24; KILIÇOĞLU, Ahmet M., Aile Hukuku, 4. Bası, Turhan, Ankara, 2019, s. 35-42; ERDEM, Mehmet, Aile Hukuku, 2. Bası, Seçkin, Ankara, s. 49-55.

⁴⁴ Evlatlık ilişkisi dahil belirli derecede hısımlık (TMK m.129); mevcut evlilik (TMK m.130-131); evlenmeye engel derecede akıl hastalığı (TMK m.133) kesin evlenme engelleridir. Bu engellerin bulunması halinde evlenme mutlak butlanla sakattır. Mevcut evliliği sona eren kadın için üç yüz günlük bekleme süresi (TMK m.132), frengi ve belsoğukluğu gibi bazı bulaşıcı hastalıklar [24.4.1930 tarih ve 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu m.123 (RG 6.5.1930, Sayı: 1489)] ise kesin olmayan evlenme engelleridir. Bu engellere rağmen her nasılsa nikah kıyılmış ise evlenme geçerlidir. Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, Cilt III, n. 306 vd; AKINTÜRK / ATEŞ, s. 80-82; HATEMİ, § 4, n. 25-66; KILIÇOĞLU, s. 42-48; ERDEM, s. 55-62.

⁴⁵ Bkz. ZEVKLİLER / ACABEY / GÖKYAYLA, s. 836-838; DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, Cilt III, n. 407-419; AKINTÜRK / ATEŞ, s. 103.

⁴⁶ Bkz. DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, Cilt III, n. 370; AKINTÜRK / ATEŞ, s. 98-104.

⁴⁷ 10.7.1985 tarih ve 85/9747 sayılı Evlendirme Yönetmeliği (RG 7.11.1985, Sayı: 18921).

diren kısmi itibarıyla tüm bu düzenlemelere bakıldığında, Türk Medeni Kanunu'nda, belediye bulunan yerlerde belediye başkanının veya bu işle görevlendireceği memurun, köylerde ise muhtarın evlendirme memuru olarak belirtildiği görülmektedir (TMK m.134/II). Nüfus Hizmetleri Kanununda ise, belediye başkanı veya bu işle görevlendireceği memur, köylerde muhtar evlendirme memuru olarak sayıldıktan sonra, Bakanlığın (İçişleri Bakanlığı), il nüfus ve vatandaşlık müdürlüklerine, nüfus müdürlüklerine ve dış temsilciliklere ve ayrıca 7039 sayılı Kanun ile aynı maddeye eklenen yeni hüküm uyarınca il ve ilçe müftülüklerine evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verebileceği belirtilmiştir (7039 sayılı Kanun m.6 ile değişik NHK m.22/II). Nüfus Hizmetleri Kanunu'nda 7039 sayılı Kanun ile yapılan bu değişikliği takiben Evlendirme Yönetmeliğinde de aynı yönde değişikliğe gidilmiş; Bakanlığın il ve ilçe müftülüklerine evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verebileceği belirtilmiştir (2017/11079 sayılı Yönetmelik⁴⁸ m.1 ile değişik EY m.7). Dolayısıyla Bakanlık, NHK m.22/II ve EY m.7 hükümleri uyarınca, il ve ilçe müftülerine de evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verebilir hale gelmiştir. Ayrıca, Yönetmeliğe eklenen ek fıkra ile il ve ilçe müftülüklerinde evlendirme memurluğu yetkisi verilecek personelin Bakanlıkça belirleneceği hükme bağlanmıştır (2017/11079 sayılı Yönetmelik m.2 ile değişik EY m.8/IV). “Yetki sınırı” başlıklı EY m.9 hükmünde yapılan değişiklik ile de Müftülük görevlilerinin yetki alanlarında bulunan hudutlar yetki sınırı olarak belirlenmiştir (2017/11079 sayılı Yönetmelik m.3 ile değişik EY m.9/I). Bu düzenlemeleri takiben, İçişleri Bakanlığı'nın oluru ile il ve ilçe müftülüklerine evlendirme memurluğu yetkisi verilmesi üzerine Diyanet İşleri Başkanlığı, Resmi Nikah Yetkisi Hakkında 2018/1 sayılı Genelge'yi⁴⁹ yayımlamıştır. Söz konusu Genelge'nin giriş bölümünde, İçişleri Bakanlığı'nın 30.11.2017 tarih ve 132911 sayılı oluruna atıfla, il ve ilçe müftüsü dışında Başkanlığın hiçbir personelinin evlendirme memurluğu yapamayacağı belirtilmiştir. İl ve ilçe müftülerinin evlendirme memurluğu görevini ifa ederlerken uymaları gereken kurallar da söz konusu Genelge'de düzenlenmiştir.

Esasen müftülere evlendirme memurluğu sıfatı verilmesi, nişanlıların ortak isteğine dayanan, toplumsal uzlaşmanın sağlanmasına ve huzurun artma-

⁴⁸ 28.11.2017 tarih ve 2017/11079 sayılı Evlendirme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (RG 2.12.2017, Sayı: 30258).

⁴⁹ <https://hukukmusavirligi.diyinet.gov.tr/Documents/NİKAH%20GENELGESİ.pdf>.

sına katkıda bulunan önemli bir düzenlemedir.⁵⁰ Yukarıda ifade edildiği üzere, hukukumuzda evlenecek tarafların evlenmeye dair iradelerini aynı anda yetkili evlendirme memuru önünde açıklamaları ile birlikte evlilik ilişkisi kurulmaktadır. Yetkili memurun belediye başkanı, muhtar veya müftü olması bu kuralı değiştirmemektedir. Nitekim AYM, yeni tarihli bir kararıyla, 7039 sayılı Kanun m.6 ile 5490 sayılı NHK m.22/II hükmüne eklenen söz konusu “...il ve ilçe müftülüklerine...” ibaresinin iptali istemini benzer bir yaklaşımla oybirliği ile reddetmiştir.⁵¹ Söz konusu kararda, resmi evlilik işlemlerinin Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre gerçekleştirildiği ve bu hükümlerde bir değişikliğe gidilmediği (paragraf 19, 22); evlilik işlemlerinin gerçekleştirilmesi bakımından ve de 657 sayılı Devlet Memurları Kanuna tabi kamu görevlisi olmaları bakımından müftülükler ile diğer evlendirme memurları arasında bir fark bulunmadığı (paragraf 20-21); bireylere seçenek tanındığı (paragraf 27); Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin de objektif ve gerekli olduğu takdirde çoğunluk dini mensuplarına farklı muameleyi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne aykırı bulmadığı (paragraf 32) ifade edilmiştir. Karara farklı gerekçelerle katılan diğer üye hakimler ise, söz konusu kuralla, resmi evlilik işlemlerini içeren Türk Medeni Kanunu hükümlerinde değişikliğe gidilmediği ve evlenmenin dini töreninden ziyade resmi evlendirme işlemlerini kolaylaştırma amacı taşındığı; müftülük görevlilerinin, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’na tabi kamu görevlileri olduğu ve diğer evlendirme memurları ile aynı konumda buldukları hususlarına dikkat çekmişlerdir (Farklı Gerekçe, paragraf 1-5).⁵²

⁵⁰ Bkz. HATEMİ, § 3, n. 4, § 5, n. 20. Karş. FEYZİOĞLU, Feyzi Necmeddin, Aile Hukuku (Baskıyı Hazırlayanlar: H. Cumhur Özakman, Enis Sarıal), 3. Bası, Filiz, İstanbul, 1986, s. 166; TEKİNAY, s. 105; AKINTÜRK / ATEŞ, s. 98; TÜZÜNER, Özlem, Müftülerin Evlendirme Memurları Arasına Katılması, Aristo, İstanbul, 2018, s. 50 vd.

⁵¹ Bkz. AYM, 6.12.2018, E. 2017/180, K. 2018/109 (RG 23.1.2019, Sayı: 30664).

⁵² Bu arada belirtmek gerekir ki, İslam Hukuku’nda evlenme akdi, batı hukuku literatürü anlamında dini bir akit olmayıp (AYDIN, M. Akif, Osmanlı Aile Hukuku, 2. Bası, Klasik, İstanbul, 2018, s. 51), medeni bir akittir ve evlenmede prensip olarak dini ve siyasi otoritenin, diğer deyişle devletin müdahalesi söz konusu değildir; İslam hukukunun aradığı şartların bulunması kaydıyla nikahın, şahitler huzurunda kıyılması yeterli olup, dini bir mekânda din görevlisi, memur gibi bir kimse önünde kıyılması şartı da aranmamaktadır (AYDIN, M. Akif, Türk Hukuk Tarihi, 14. Bası, Beta, İstanbul, 2017, s. 260, 275, 277; AYDIN, M. Akif, Osmanlı Devleti’nde Hukuk ve Adalet, 2. Bası, Klasik, İstanbul, 2017, s. 206; AYDIN, Aile Hukuku, s. 51, 59; ERİNÇ, Muhammed, Dini Nikah - Resmi Nikah Karşılaştırması ve Müftülere Nikah Görevinin Verilmesi, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, 2017/30, s. 300-303; UYANIK, M. Zeki, Müftülere Resmi Nikah Kıyma Yetkisinin Verilmesi ve İslam Hukuku Açısından Uygulamada Karşılaşılabilecek Muhtemel Problemler, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, Sayı: 31, 2018, s. 397; TÜZÜNER,

Ayrıca belirtmek gerekir ki, henüz evlendirme memuru önünde evlenme gerçekleşmeden evvel “evlenmenin dinsel törenini yaptıranlar” ve “dinsel tören yapan kimse” yakın zamana dek suç işlemiş sayılmaktaydı ve medenî nikah kıyıldığında eşler bakımından kamu davası ve hükmedilen ceza bütün sonuçları itibariyle ortadan kalkmaktaydı⁵³ (TCK m.230/V-VI). Söz konusu

Özlem, Türk ve İslam Hukuku Bakış Açısından Evlenmenin Hukuki Niteliği Hakkında Bir İnceleme, Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 1, 2013, s. 139, 142). Bununla birlikte, Osmanlılardan önce başlayan süreçle (AYDIN, Aile Hukuku, s. 60), birlikte Osmanlı devletinde ilk devirlerden itibaren evlenmeler devlet kontrolünde kalmış (AYDIN, Hukuk ve Adalet, s. 215; AYDIN, Aile Hukuku, s. 59-66); önemi dolayısıyla nikah, mahkemede bizzat kadı tarafından veya tarafların evlenmesine engel bulunmadığına dair mahkemenin izniyle kadının vekili (çoğunlukla din görevlisi) tarafından kıyılmıştır (AYDIN, Hukuk Tarihi, s. 275-277; AYDIN, Hukuk ve Adalet, s. 205-211; AYDIN, Aile Hukuku, s. 60 vd; UYANIK, s. 399). Tanzimat’tan sonra da 1881 tarihli Sicill-i Nüfus Nizamnamesi (m.23), 1914 tarihli Sicill-i Nüfus Kanunu (m.26) ve 1917 tarihli Hukuk-ı Aile Kararnamesi (m.33) ile bu esas muhafaza edilmiştir (Ayrıntılı açıklamalar için bkz. AYDIN, Hukuk Tarihi, s. 277; AYDIN, Hukuk ve Adalet, s. 213-215). Ne var ki, bu esasa uyulmadan iki tanık önünde akdedilen evlilikler de geçerli sayılmıştır (AYDIN, Hukuk ve Adalet, s. 213-215; BAYGIN, Cem, Tanzimattan Günümüze Aile Hukukunun Gelişim Sürecine Kısa Bir Bakış, MÜHF - HAD, Cilt: 22, Sayı: 3, 2016, s. 456). Cumhuriyet döneminde ise, Türk-İsviçre Hukuku ile İslam Hukuku arasında evlenme engelleri gibi bazı şartlar bakımından farklılık bulunmasından hareketle bir tedbir olarak (resmi) nikahın yanında “dini nikah / imam nikahı” adıyla anılagelen İslam hukukuna göre de nikah kıyma adeti devam edegelmiştir (AYDIN, Aile Hukuku, s. 51). Bu bakımdan, 7039 sayılı Kanun ile il ve ilçe müftülüklerine evlendirme memurluğu yetkisi verilmiş olması, tarafların isteğine bağlı olarak nikah töreninin müftü önünde yapılacak olması ve nikahın aleni olarak resmi görevli kişi tarafından kıyılması gibi nedenlerle İslam hukuku açısından genel olarak olumlu karşılanmıştır (ERİNÇ, s. 319-326; UYANIK, s. 401, 411). Bununla birlikte, müftülere (resmi) nikah kıyma yetkisi tanınmasının, evlilik şartları bakımından Türk Medeni Kanunu’ndan bazı farklılıklar taşıyan İslam Hukuku açısından din farklılığı (ne var ki, NHK m.22/II ve 2018/1 sayılı Genelge m.1/II uyarınca, eşlerden birinin yabancı uyruklu olması halinde Müftülüklerin evlendirme yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla bahsedilen problem Türk vatandaşları bakımındandır.) iddet, süt akrabalığı, eski eşlerin yeniden evlenmesi gibi kimi hallerde bazı fıkhi problemlere yol açabileceği de ifade edilmiştir (ERİNÇ, s. 319-326; UYANIK, s. 401-411). Yine bu farklılıklardan hareketle, 7039 sayılı Kanun ile il ve ilçe müftülüklerine evlendirme memurluğu yetkisi veren düzenlemelerin büyük ölçüde İslam Aile Hukuku’yla örtüşmekle birlikte bazı yönleri itibariyle İslam Hukuku’na aykırı olduğu, Türk Aile Hukuku’na özgü yeni bir nikah çeşidi olduğu doktrinde ifade edilmiştir (Bkz. TÜZÜNER, Evlendirme Memurları, s. 44-45).

⁵³ İptal edilen TCK m.230/V-VI hükümleri şöyledir: “(5) Aralarında evlenme olmaksızın, evlenmenin dinsel törenini yaptıranlar hakkında iki aydan altı aya kadar hapis cezası verilir. Ancak, medeni nikah yapıldığında kamu davası ve hükmedilen ceza bütün sonuçlarıyla ortadan kalkar. (6) Evlenme akdinin kanuna göre yapılmış olduğunu gösteren belgeyi görmeden bir evlenme için dinsel tören yapan kimse hakkında iki aydan altı aya kadar hapis cezası verilir.”. Hükümün eleştirisi ve konu hakkında açıklamalar için bkz. HATEMİ, § 5, n. 19: “Hristiyanlığın katolik ve ortodoks gibi mezheplerinde din adamlarının yönetecekleri bir tören gerektiren evlenme işlemi, İslâm’da tarafların akdedebilecekleri bir akittir. “Dini tören” kurucu unsur değildir. Buna rağmen birçok çevrede dini nikah geleneği de devam etmektedir.”.

ceza-i hüküm AYM tarafından, hukukî müeyyide yeterli bir yaptırımken daha ağır bir müeyyide olarak suç ve ceza aracına başvurulmasının ölçülülük ilkesine uygun düşmeyeceği gerekçesiyle 2015 yılında iptal edilmiştir.⁵⁴

III. Aynı Konuda Kayıt Düzeltme Davası Açılabilmesi

Gerçek kişilerin; doğum, ölüm, bekarlık, evlenme, boşanma, ergin olma, kısıtlı olma gibi kişisel durumlarının kayıt edildiği (TMK m.36/I) sicile “kişisel durum sicili” (kişisel hal kütükleri) denilmektedir.⁵⁵ TMK m.36/II uyarınca kişisel durum sicilleri (doğum kütüğü, ölüm kütüğü ...) 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu’nda belirtilen esaslar çerçevesinde tutulmaktadır. Kural olarak, mahkeme kararı olmadıkça nüfus kütüğündeki bu kayıtlarda değişikliğe gidilememektedir⁵⁶ (NHK m.35/I). Bu çerçevede, Asliye Hukuk Mahkemesi nezdinde kayıt düzeltme davası açılabilir. Peki nüfus kaydında var olan bir yanlışlık düzeltme davası ile giderilmiş ise, daha sonra aynı konuda tekrar düzeltme davası açılması mümkün müdür? Esasında Nüfus Hizmetle-

⁵⁴ Bkz. AYM, 27.5.2015, E. 2014/36, K. 2015/51 (RG 10.6.2015, Sayı: 29382). Bu bağlamda kararda geçen şu ifadeler dikkat çekmektedir: “Ölçülülük ilkesi uyarınca sınırlama amacını gerçekleştirebilecek daha hafif bir sınırlama aracı bulunmaktayken daha ağır bir sınırlama aracının seçilmesi mümkün değildir. Yani itiraz konusu kurallar bağlamında özel hayatın korunması hakkı ile din ve vicdan özgürlüğüne daha hafif bir sınırlama aracıyla müdahalede bulunarak, sınırlama amacı olan “aile düzenini korumak” mümkünken bundan daha ağır bir müdahale aracı kullanılması, ölçülülük ilkesine uygun düşmez. Hukuk düzenince resmî evlilik dışındaki hiçbir evlilik türüne hukukî sonuç bağlanmamak suretiyle, bir başka ifadeyle, “hukukî müeyyide aracı” kullanılarak itiraz konusu kurallarla amaçlanan aile düzeninin korunmasına yönelik önlem alınmış bulunmaktadır. Dolayısıyla hukuk düzenince bu önlem alınmışken “hukukî müeyyide” aracından daha ağır bir müeyyide öngören “suç ve ceza aracı”na başvurulması, itiraz konusu kurallarla yapılan sınırlamanın ölçüsüzlüğünü gösteren diğer bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Esasen, kişilerin herhangi bir dinî tören veya nikâh olmaksızın fiilen birlikte yaşamaları ve çocuk sahibi olmaları, özel hayata saygı gösterilmesi bağlamında hukuk düzenince suç olarak nitelendirilip cezalandırılmazken, kişilerin özel hayatlarına ilişkin tercihleri ve dinî inançları gereği evlenmenin dinsel törenini yaptırımlarının suç olarak düzenlenmesi, anılan ölçüsüzlüğü açıkça ortaya koymaktadır. Diğer yandan, evlenme akdinin kanuna göre yapılmış olduğunu gösteren belgeyi görmeden evlenme için dinsel tören yapan kimseler de sonuç itibarıyla özel hayatlarına ilişkin tercihleri ve dini inançları gereği evlenmenin dinsel törenini yaptırımlara yardım etmek amacıyla hareket ettiklerinden, bu kişilerin fiillerinin cezalandırılmasını öngören kural da yukarıda belirtilen aynı gerekçelerle ölçülülük ilkesini ihlâl etmektedir. Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kurallar Anayasa’nın 13., 20. ve 24. maddelerine aykırıdır. İptalleri gerekir.”

⁵⁵ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY-ÖZDEMİR, s. 155; DURAL / ÖĞÜZ, Cilt II, n. 1001-1002; AKİPEK / AKINTÜRK / ATEŞ, s. 473-475.

⁵⁶ Maddi hataların düzeltilmesi ve din hanesindeki değişiklik bu kuralın istisnasını oluşturmaktadır (NHK m.35).

ri Kanunu'nda bu konuda kısıtlayıcı bir hüküm bulunmaktaydı. Söz konusu hüküm, "Aynı konuya ilişkin olarak nüfus kaydının düzeltilmesi davası ancak bir kere açılabilir" şeklindeydi (NHK m.36/I/b/c.1). Ne var ki bu hüküm, AYM tarafından, hak arama hürriyeti (AY m.36) ve maddî ve manevî varlığı koruma, geliştirme (AY m.17) haklarının ihlâli niteliğinde görülerek iptal edilmiştir.⁵⁷ Nitekim doktrinde de iptale konu olan bu düzenleme haklı olarak eleştirilmekteydi.⁵⁸ Gerçekten de iptal kararı öncesinde söz konusu hüküm nedeniyle birçok mağduriyet yaşanmış ve açılan davalar reddedilmiştir. Sözleşti 2008 tarihli Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararına konu olan bir olayda, baba, soyadını değiştirdiği için ergin olmayan çocuğun soyadı da idarî işlemle değişmiş, ergin olan diğer çocukların soyadı ise değişmemiştir. Bu şekilde soyadı değişen çocuk, ablaları ile aynı soyadı taşımak için, ergin olduktan sonra dava açmış, ancak açtığı dava söz konusu hüküm nedeniyle sonuçsuz kalmıştır.⁵⁹ Benzer bir durum 2010 tarihli bir başka Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararına da yansımıştır.⁶⁰

⁵⁷ AYM, 30.3.2012, E. 2011/34, K. 2012/48 (RG 6.10.2012, Sayı: 28433).

⁵⁸ Bkz. CENGİZ, Bilal, Türk Hukukunda Ad ve Adın Değiştirilmesi, Adalet, Ankara, 2011, s. 66-67.

⁵⁹ Bkz. YGHK, 2.7.2008, E. 2008/18-471, K. 2008/478: "(... Davacı dava dilekçesinde, nüfus kütüğünde Ü. olan soyadının babası tarafından L. olarak değiştirildiğini, Ü. soyadını taşıyan ablaları ile aynı evde birlikte yaşadıklarını ve onların kardeşi olduğunu kanıtlamakta zorlandığını ileri sürerek, soyadının "Ü." olarak değiştirilmesini istemiştir. ... Babanın açtığı soyadı (aile adı) değişikliğini içeren dava ile ergin olmayan çocuğun da soyadı değişmiş bulunduğundan, o çocuk ergin olduktan sonra aynı konuda (aile soyadının değiştirilmesi istemli) dava açamaz; buna 5490 Sayılı Nüfus Hizmetleri Yasasının 36. maddesinin (b) bendi izin vermez. ... 5490 Sayılı Nüfus Hizmetleri Yasasının 36/b maddesinde "Aynı konuya ilişkin olarak nüfus kaydının düzeltilmesi davası ancak bir kere açılabilir..." ifadesine yer verildiğine, Kanunda aynı kişiden değil, aynı konudan bahsedildiğine göre, veli olarak babanın dava açması neticeyi değiştirmez. Hukuk Genel Kurulu'nca da benimsenen Özel Daire bozma kararına uyulmak gerekirken, önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır. Bu nedenle direnme kararı bozulmalıdır." (lexpera.com.tr).

⁶⁰ Bkz. YHGK, 3.11.2010, E. 2010/18-563, K. 2010/554: "Davacı, annesinin, A. H. H. ile yaptığı ikinci evliliğin 13 yıldır devam ettiğini, kendisinin de toplum içerisinde Ç. H. nin kızı olarak tanınıp bilindiğini belirterek, nüfus kütüğündeki "I." olan soyadının, "H." olarak değiştirilmesini talep ve dava etmiştir. Mahkemece, davacının eldeki davadan önce açtığı davada, soyadını bir kez değiştirdiği, ancak Türk Medenî Kanunu'nun 27. maddesi gereğince, haklı nedenlerin varlığı durumunda isim, soy isim değişikliği davalarının birden fazla açılacağı, somut olayda, ibraz edilen gazete ve dergi nüshalarından, tanıkların birbirini destekleyen beyanlarından, davacının iş ve cemiyet hayatında H. soy ismi ile hatta Ç. H. nin kızı olarak tanındığı, bu nedenle davacının davasını haklı nedenlere dayandırdığı gerekçesi ile davanın kabulüne karar verilmiştir. ... Yerel Mahkemece, önceki gerekçelerle ve ayrıca Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 36/1-b maddesindeki düzenlemenin isim ve soy isim değişikliği davalarını kapsamadığı, anılan

Nihayet 7039 sayılı Kanun ile NHK m.36 hükmünde yapılan değişiklik sonucunda, nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davalarında haklı sebeplerin bulunması hâlinde aynı konuya ilişkin olarak düzeltme yapılabileceği hükme bağlanmıştır. Buna göre, “*Haklı sebeplerin bulunması hâlinde aynı konuya ilişkin düzeltme yapılması hâkimden istenebilir.*” (7039 sayılı Kanun m.9 ile değişik NHK m.36/I/b). Böylece, mağduriyete neden olan NHK m.36/I/b/c.1 hükmünün iptali ile doğan boşluk, bu yeni düzenleme ile birlikte giderilmiştir.

IV. e-Devlet Uygulamasında ve Adres Bildiriminde Getirilen Kolaylıklar

Çeşitli işlemler için gerekli olan nüfus kayıt örneği veya yerleşim yeri belgesi nüfus müdürlüklerine gidilerek fiziki nüsha olarak elde edilmekte ve ilgili mercilere iletilmektedir. 7039 sayılı Kanun ile NHK m.44 hükmünde yapılan değişik sayesinde bundan böyle kişiler, e-Devlet uygulaması aracılığıyla nüfus kayıt örneğini veya yerleşim yeri belgesini elektronik ortamda elde edebilecek ve ilgili mercilere iletme imkanına kavuşacaktır. Bu düzenlemeye göre artık kişiler, kendilerine ve alt ya da üst soylarına ait nüfus kayıt örneklerini, kendilerine ve ergin olmayan çocuklarına ait yerleşim yeri belgelerini e-Devlet kapısı üzerinden sorgulayabilir; sonucunu fizikî veya elektronik ortamda ilgili merciine verebilirler. Ayrıca, e-Devlet kapısı üzerinden

maddenin ancak doğum tarihi düzeltilmesi ile ilgili davalarda uygulanabileceği gerekçesiyle direnme kararı verilmiş; hükmü davalı vekili temyize getirmiştir. Yerel mahkeme ile Özel Daire arasındaki uyuşmazlık; 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 36/1-b maddesindeki düzenlemenin isim ve soy isim değişikliği davalarını kapsayıp kapsamadığı, dolayısıyla soyadı değişikliği davalarının bir defadan fazla açılıp açılmayacağı noktasında toplanmaktadır. 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Yasasının “Nüfus Davaları” başlıklı ve kayıt düzeltmelerinde uyulacak usulleri düzenleyen 36.maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde “Aynı konuya ilişkin olarak nüfus kaydının düzeltilmesi davası ancak bir kere açılabilir.” hükmüne yer verilmiştir. Maddede herhangi bir ayırım yapılmadan kayıt düzeltme davaları düzenleme altına alınmıştır. Mahkemenin bu hükümde yer alan sınırlamanın sadece doğum tarihi düzeltilmesi ile ilgili davalarda uygulanabileceği gerekçesi bu nedenle yerinde değildir. Somut olayda; davacının ilk soyadı “I.” iken, 08.03.2000 tarihinde evlât edinilmesi nedeniyle evlât edinenin “Y.” soyadını almıştır. Ancak davacı, Beyoğlu 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin 08.02.2001 günü kesinleşen kararı ile soyadını “I.” olarak değiştirmiştir. Her ne kadar davacı, evlât edinilmeden önceki ilk soyadını almak için önceki davayı açmış ise de, anılan davanın da 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Yasasının 36.maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen nüfus kaydının düzeltilmesi davası niteliğinde olduğu açıktır. Bu nedenle davacı, aynı konuya ilişkin olarak nüfus kaydının düzeltilmesi davasını ancak bir kere açılabilir iken, ikinci kez açması anılan yasal düzenlemeye aykırı olmuştur. Nitekim Hukuk Genel Kurulu'nun 02.07.2008 gün ve 2008/18-471-478 K. sayılı kararlarında da aynı ilke benimsenmiştir. O halde, Hukuk Genel Kurulunca da uygun bulunan Özel Dairenin bozma kararına uyulması gerekirken direnme kararı verilmesi hatalı olmuştur. Bu nedenle, direnme kararı bozulmalıdır.” (lexpera.com.tr).

alınan belgeler, nüfus müdürlüklerinden alınan belgelerle aynı hukukî değere sahiptir (7039 sayılı Kanun m.10 ile değişik NHK m.44 V). “*Formalitenin azaltılması ve işlemlerin basitleştirilmesi*” ilkesine uygun olarak yeni düzenleme ve projelerle nüfus hizmetleri ile ilgili işlemlerin hızlanması olumlu bir gelişmedir.⁶¹ Bahsi geçen uygulama sayesinde kişiler, nüfus müdürlüklerine ve sonrasında ilgili kurumlara bizzat gitmek ve sıra beklemek zorunda kalmayacak, zamandan ve ulaşım masraflarından tasarruf edeceklerdir. Yine bu sayede nüfus müdürlüklerinin ve diğer kurumların yoğunlukları ve iş yükleri azalacaktır. Ayrıca kağıt kullanımının azalmasıyla çevre korumasına katkı sağlanacaktır.

Hukukumuzda kişiler, yerleşim yeri adreslerini bildirmekle yükümlüdürler (NHK m.50; Adres Kayıt Sistemi Yönetmeliği⁶² m.13). 7039 sayılı Kanun ile değişikliğe uğran NHK m.50 hükmünde bu bildirim bakımından yeni bir takım esaslar öngörülmüştür. Buna göre adres bildirimi, kişilerin yazılı beyanı esasına dayalı olarak şahsen veya güvenli elektronik imza ile nüfus müdürlüklerine veya dış temsilciliklere zorunlu olarak yirmi işgünü içinde yapılacaktır. Adres bildirimi, vekâletname ibraz etmek suretiyle yapılabileceği gibi yerleşim yeri ve adresi aynı olan ailenin diğer ergin fertleri tarafından da yapılabilecektir. Ancak, adres beyanında şüphe edilmesi hâlinde teyit mahiyetinde bilgi ve belgeler istenebilecektir (7039 sayılı Kanun m.13 ile değişik NHK m.50). Adres bildirim yükümlülüğü ve süresi bakımından yapılan bu değişiklikler sayesinde bürokrasinin azalması ve işlemlerin hızlanması sağlanacaktır.

Sonuç Yerine

7039 sayılı Kanun ile öngörülen yeni düzenlemede çocuğa konulacak adın üç ad ile sınırlandırılması, özadde eklemeye ya da değişikliğe gitmek isteyenlere dava dışı bir imkân tanınmamış olması, hâlâ soyadına ilişkin düzenlemelerin dağınık bir hâlde oluşu, bu düzenleme ve çalışmadan bağımsız şekilde kadının ve çocuğun soyadı meselesi, üzerinde tekrar düşünülmesi gereken hususlardır. Bu bakımdan daha bütünlükçü bir yaklaşımla, tartışma konusu olan konuların tekrar tartışılması ve gerekli yasal değişikliklerin yapılması toplumsal bir ihtiyaç olarak görülmektedir.

⁶¹ Bkz. madde gerekçesi, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss497.pdf>.

⁶² 23.11.2006 tarih ve 2006/11320 sayılı Adres Kayıt Sistemi Yönetmeliği (RG 15.12.2006, Sayı: 26377).

Buna karşılık, söz konusu düzenleme ile başta toplumsal huzurun temin edilmesi bakımından önem taşıyan müftülere evlendirme memurluğu yetkisi tanınması, bazı hallerde dava açmaya gerek olmadan özad ve soyadında değişikliğe gidilebilmesi, haklı sebeplerin bulunması hâlinde aynı konuda tek-raren kayıt düzeltme davası açılabilmesi, e-Devlet uygulamasının daha etkin şekilde kullanılmasının sağlanması, adres bildirimine ilişkin kolaylık nüfus hizmetlerinin etkin, hızlı, verimli ve memnuniyet verici şekilde yerine getirilmesini sağlayıcı nitelikte olması bakımından hem vatandaşlar hem kurum ve kuruluşlar açısından olumlu gelişmelerdir.

Kısaltmalar

Abs.	: Absatz
Art.	: Artikel
AÜEHFD	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi (Yıl / Sayı, sayfa)
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Yıl / Sayı, sayfa)
AY	: 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BGE	: Bundesgerichtssentscheid
Bkz.	: Bakınız
BSK	: Basler Kommentar
c.	: cümle
dn.	: dipnot
E.	: Erwägungen / Esas
EY	: 10.7.1985 tarih ve 85/9747 sayılı Evlendirme Yönetmeliği (RG 7.11.1985, Sayı: 18921)
f. / ff.	: und folgende (Seite/Seiten)
HD	: Hukuk Dairesi
Hrsg.	: Herausgeber
ICPESS	: International Congress on Political, Economic and Social Studies
K.	: Karar
Karş.	: Karşılaştırınız
MÜHF - HAD:	Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
m.	: madde
n. / N.	: kenar numarası / kenar notu / Note
NHK	: 25.4.2006 tarih ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu (RG 29.4.2006, Sayı: 26153)
NHKY	: 29.9.2006 tarih ve 2006/11081 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik (RG 23.11.2006, Sayı: 26355)
PESA	: Center for Political, Economic and Social Research
RG	: Resmî Gazete
SK	: 21.6.1934 tarih ve 2525 sayılı Soy Adı Kanunu (RG 2.7.1934, Sayı: 2741)

- SN : 24.12.1934 tarih ve 2/1759 sayılı Soyadı Nizamnamesi
(RG 27.12.1934, Sayı: 2891)
- SR : Systematische Sammlung des Bundesrechts
(Systematische Rechtssammlung)
- TCK : 26.9.2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
(RG 12.10.2004, Sayı: 25611)
- TMK : 22.11.2001 tarih ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
(RG 8.12.2001, Sayı: 24607)
- YHGK : Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
- ZGB : Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10.12.1907 (SR 210)

Kaynakça

- ABİK, Yıldız, Kadının Soyadı ve Buna Bağlı Olarak Çocuğun Soyadı, Seçkin, Ankara, 2005.
- AKKAYAN YILDIRIM, Ayça, Evlilik Dışı Çocuğun Soyadı ve 02.07.2009 Tarih 2005/114 E. 2009/105 K. Sayılı Anayasa Mahkemesi Kararının Bu Bağlamda Değerlendirilmesi, Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan, Cilt I, Onikilevha, İstanbul, 2010, s. 69-89.
- AKINTÜRK, Turgut / ATEŞ, Derya, Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku, Cilt II, 21. Bası, Beta, İstanbul, 2019.
- AKİPEK, Jale / AKINTÜRK, Turgut / ATEŞ, Derya, Türk Medeni Hukuku, Kişiler Hukuku, Cilt I, 14. Bası, Beta, İstanbul, 2018.
- AYAN, Serkan, Anayasa Mahkemesi Kararları ve Çocuklar ile Kadının Soyadına İlişkin Değişiklik Tasarısı Taslağı Işığında Soyadının İlk Kez Edinilmesi, Kendiliğinden Değişmesi ve Değiştirilmesi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 4, 2012, s. 19-90.
- AYDIN, M. Akif, Osmanlı Devleti'nde Hukuk ve Adalet, 2. Bası, Klasik, İstanbul, 2017 (Hukuk ve Adalet).
- AYDIN, M. Akif, Aile Hukuku, 2. Bası, Klasik, İstanbul, 2018 (Aile Hukuku).
- AYDIN, M. Akif, Hukuk Tarihi, 14. Bası, Beta, İstanbul, 2017 (Hukuk Tarihi).
- BAŞOĞLU, Başak, Soybağının Çocuğun Soyadına Etkisi, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 1, 2017, s. 351-378.
- BAYGIN, Cem, Kan Bağına Dayanan Soybağı, AÜEHFD, Cilt: 6, Sayı: 1-4, 2002, s. 255-284.
- BAYGIN, Cem, Soybağı Hukuku, Onikievha, İstanbul, 2010 (Soybağı Hukuku).
- BAYGIN, Cem, Tanzimattan Günümüze Aile Hukukunun Gelişim Sürecine Kısa Bir Bakış, MÜHF - HAD, Cilt: 22, Sayı: 3, 2016, s. 453-462.
- BİRİNCİ UZUN, Tuba, Aile Soyadı Çıkmazı - Anayasa Mahkemesi'nin Çocuğun Soyadının Velayeti Kendisine Bırakılan Annesi Tarafından Değiştirilmesi Hakkındaki 25 Haziran 2015 Tarihli ve 2013/3434 Başvuru Sayılı Kararının İncelenmesi, Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 4, 2016, s. 99-137.
- BSK ZGB I-BEARBEITER/IN, HONSELL, Heinrich / VOGT, Nedim Peter / GEISER, Thomas (Hrsg.), Basler Kommentar zum Zivilgesetzbuch I (Art.1-456 ZGB), 5. Auflage, Helbing Lichtenhahn, Basel, 2014.
- CENGİZ, Bilal, Türk Hukukunda Ad ve Adın Değiştirilmesi, Adalet, Ankara, 2011.
- ÇAKIRCA, Seda İrem, Kadın Erkek Eşitliği Açısından MK m.187'nin Değerlendirilmesi, Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan, Cilt I, İstanbul 2010, s. 703-748.

- DEMİRBAŞ, Ali, Boşanma Nedeniyle Velayeti Anneye Verilen Çocuğun Soyadı, Yargıtay Dergisi, Cilt: 45, Sayı: 3, 2019, s. 745-768 (Çocuğun Soyadı).
- DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ, Tufan, Türk Özel Hukuku, Cilt II, Kişiler Hukuku, 19. Bası, Filiz, İstanbul, 2018.
- DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ, Tufan / GÜMÜŞ, Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku, 14. Bası, Filiz, İstanbul, 2019.
- ERİNÇ, Muhammed, Dini Nikah - Resmi Nikah Karşılaştırması ve Müftülere Nikah Görevinin Verilmesi, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, Sayı: 30, 2017, s. 299-336.
- ERDEM, Mehmet, Aile Hukuku, 2. Bası, Seçkin, Ankara, 2019.
- ERDOĞAN, İhsan / KESKİN, A. Dilşah, Türk Medeni Hukuku, Gazi, Ankara, 2018.
- ERMAN, Hasan, Medeni Hukuk Dersleri, 6. Bası, Der, İstanbul, 2016.
- FEYZİOĞLU, Feyzi Necmeddin, Aile Hukuku (Baskıyı Hazırlayanlar: H. Cumhuriyet Özakman, Enis Sarıal), 3. Bası, Filiz, İstanbul, 1986.
- HATEMİ, Hüseyin, Aile Hukuku, 7. Bası, Filiz, İstanbul, 2019.
- HAUSHEER, Heinz / GEISER, Thomas / AEBI-MÜLLER, Regina E., Das Familienrecht des Schweizerischen Zivilgesetzbuches, 5. Auflage, Bern 2014.
- HELVACI, Serap, Gerçek Kişiler, 8. Bası, Legal, İstanbul, 2017.
- HELVACI, Serap / ERLÜLE, Fulya, Medeni Hukuk, 5. Bası, Legal, İstanbul, 2018.
- HELVACI, Serap / KOCABAŞ, Gediz, Fransız, Alman, İsviçre ve Türk Hukuklarında Kadının Soyadı, MÜHF - HAD, Cilt: 21, Sayı: 2, 2015, s. 615-644.
- HÜRLIMANN-KAUP, Bettina / SCHMID, Jörg, Einleitungsartikel des ZGB und Personenrecht, 3. Auflage, Schulthess, Zürich, 2016.
- IŞINTAN, Pelin, Anayasa Mahkemesinin 8.12.2011 Tarihli Kararı Işığında Türk Hukukunda Velayet Hakkı Kendisine Verilmiş Kadının Çocuğun Soyadını Seçme Hakkı Mevcut mudur?, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı: 1, 2012, s. 265-279.
- KILIÇOĞLU, Ahmet M., Aile Hukuku, 4. Bası, Turhan, Ankara, 2019.
- NOMER, Haluk N., Avrupa Birliği'ne Üye Devletlerde ve Türkiye'de Evlenen Kadının ve Ortak Çocuğun Soyadı, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Sayı: 2, 2002, s. 421-450.
- OĞUZMAN, M. Kemal / SELİÇİ, Özer / OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe, Kişiler Hukuku, 17. Bası, Filiz, İstanbul, 2018.
- OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe, Soyadı ve ile İlgili İsviçre Medeni Kanunu'nda 2013 Yılında Yürürlüğe Giren Değişiklikler ile Türk Hukukundaki Durumun Karşılaştırılması, MÜHF - HAD, Cilt: 22, Sayı: 3, 2016, s. 2018-2032.

- ORUÇ, Murat, Evli Kadının Münhasıran Bekarlık Soyadını Kullanabilmesi, TAAD, Cilt: 7, Sayı: 27, 2016, s. 451-465.
- ÖZDEMİR, Hayrunnisa / RUHİ, Ahmet Cemal, Çocuk Hukuku ve Çocuk Hakları, Onikilevha, İstanbul, 2016.
- ÖZDEMİR, Hayrunnisa, Türk ve İsviçre Medeni Hukukunda Ad Üzerindeki Hak ve Korunması, AÜHFD, Cilt: 57, Sayı: 3, 2008, s. 561-598.
- ÖZEN, Burak, Soyadının Soybağı Yoluyla Kazanılması ve Bu Yolla Kazanılan Soyadında Değişiklik Yapılması, MÜHF - HAD, Cilt: 16, Sayı: 3-4, 2010, s. 171-194.
- PÜRSELİM ARNING, Hatice Selin, Türk, Alman ve İsviçre Milletlerarası Özel Hukuklarında Ad, Adalet, Ankara, 2014.
- SEROZAN, Rona, Anayasa Mahkemesi'nin Yeni Medeni Kanun Kurallarına İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi, Anayasa Mahkemesinin Medeni Hukuka İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumu, 21 Mayıs 2012, Onikilevha, İstanbul, 2013 (Anayasa Mahkemesi).
- SEROZAN, Rona, Medeni Hukuk, 8. Bası, Vedat, İstanbul, 2018.
- TEKİNAY, Selahattin Sulhi, Türk Aile Hukuku, 7. Bası, Filiz, İstanbul, 1990.
- TÜZÜNER, Özlem, Müftülerin Evlendirme Memurları Arasına Katılması, Aristo, İstanbul, 2018 (Evlendirme Memurları).
- TÜZÜNER, Özlem, Türk ve İslam Hukuku Bakış Açısından Evlenmenin Hukuki Niteliği Hakkında Bir İnceleme, Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 1, 2013, s. 126-148.
- UYANIK, M. Zeki, Müftülere Resmi Nikah Kıyma Yetkisinin Verilmesi ve İslam Hukuku Açısından Uygulamada Karşılaşılabilecek Muhtemel Problemler, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, Sayı: 31, 2018, s. 389-413.
- ZEVKLİLER, Aydın / ACABEY, M. Beşir / GÖKYAYLA, K. Emre, Medeni Hukuk, 6. Baskı, Seçkin, Ankara, 2000.

